

Juny del 2011

BUTLLETÍ DE L'ARXIU NACIONAL D'ANDORRA

SUMARI

Presentació

A destacar

On és?

Novetats bibliogràfiques

Què estem preparant

Fons que surten a consulta

Notícies breus

L'entrevista

Presentació

L'ARXIU, MÉS ENLLÀ DE LA SALA DE CONSULTA

El 9 de juny és el Dia internacional dels arxius. Aquesta data representa una oportunitat per recordar la causa dels documents i dels arxius a cada país. A Andorra, l'Arxiu Nacional fa dos anys que celebra aquesta jornada, i l'any passat també s'hi van afegir l'Arxiu Històric d'Escaldes-Engordany i l'Arxiu Històric de Canillo.

L'Arxiu Nacional, aquest any, torna a obrir les portes més enllà de la sala de consulta per acompanyar els visitants que ho desitgin en un recorregut pels laboratoris, els tallers, els despatxos i altres instal·lacions en les quals es fa el tractament del patrimoni documental d'Andorra. Fins al moment més de 60 persones ens han acompanyat i han volgut celebrar aquest dia amb nosaltres.

L'Arxiu Nacional custodia documentació de les administracions públiques (Consell General, Justícia, Govern, comuns, quarts, notariat), de l'església, d'empreses privades, d'origen patrimonial i també patrimoni documental d'origen privat. La documentació en suport paper, pergami, fotogràfic, cinematogràfic i sonor necessita una metodologia específica per al tractament i unes condicions particulars per a la conservació dels diversos suports i formats. Les visites generals durant la jornada de portes obertes estan orientades a conèixer els continguts i el circuit intern del treball a l'Arxiu Nacional.

El grau de conservació dels arxius d'un país és un dels indicadors amb els quals es valora la maduresa d'una comunitat. La societat del coneixement va lligada amb la democratització de la informació i, en aquest cas, a l'accés als documents. El compromís de posar l'accent en la conservació dels arxius per preservar la memòria col·lectiva és un deure per a les administracions públiques i una responsabilitat compartida per tots els ciutadans, les nacions i les societats.

Els arxius són un actiu com a testimoni del present, és el valor probatori dels documents que són imprescindibles per reconstruir el passat i representen un valor per a la societat del futur. Les fonts primàries, és a dir, els documents, contenen informació per si mateixos. Com més diversos siguin aquests documents, serà possible estudiar més i millor el context i fer una anàlisi contrastada. Com més difusió tingui, més es comprendrà. Com més s'interactui amb la comunitat, més sòlida serà la convivència. La presentació del treball de recerca de la beca Cebrià Baraut, atorgada l'any 2008 per l'Arxiu Nacional a l'historiador Joan Lluís Ayala, és el reflex de la utilització de l'arxiu com a font primera d'informació i per aquest motiu hem triat la setmana dels arxius per presentar els resultats de la recerca.

Aquest dia assenyalat ens recorda també que els arxius són molt vulnerables en moments conflictius, incursions bèl·liques, robatoris, pillatges o, senzillament, davant la pèrdua de la documentació per una mala conservació i gestió. Els arxius són institucions socialment responsables, tenen la vocació de contribuir a l'educació ciutadana. En l'Assemblea General del Consell Internacional d'Arxius (ICA), celebrada al Quebec del 12 al 15 novembre de l'any 2007, es va decidir que el Dia internacional dels arxius se celebraria el 9 juny, data en la qual es va fundar l'ICA a París, a la Unesco, el 1948. A Andorra ens afegim a aquesta celebració.

LA SETMANA DELS ARXIS PROGRAMA DE L'ARXIU NACIONAL - 2011

PRESENTACIÓ DE TREBALLS DE RECERCA

Data: Dimarts 7 de juny del 2011

Lloc: La Llacuna, C/ Mn. Cinto Verdaguer, Andorra la Vella

Hora: 19.30-21h

Acte obert al públic

Presentació de la recerca: *Detecció i recuperació de riscos naturals a través de les*

fonts documentals andorranes. Sr. Joan Lluís Ayala, historiador. Introducció a càrrec del Sr. Mariano Barriendos, doctor i professor del Departament de Geografia Física de la Universitat de Barcelona i coordinador de la recerca. Presentació a càrrec del Sr. Jordi Guillaumet, director de l'Institut d'Estudis Andorrans i de la Sra. Cinta Pujal cap de l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents.

L'investigador va gaudir de l'ajut Cebrià Baraut atorgat per l'Arxiu Nacional el 2008. Ha documentat més de 230 catàstrofes naturals entre el segle XVI-XX. Una aportació pionera i interessant reflexió sobre com afecten els desastres naturals sobre la població i la seva organització.

JORNADA DE PORTES OBERTES

Data: Dijous 9 de juny del 2011
Lloc: Arxiu Nacional. Prada Casadet 8-12. Andorra la Vella

L'Arxiu més enllà de la sala de consulta. Una visita a l'interior de l'arxiu de la mà dels professionals que hi treballen.

Hora: 10.30-12h i 15.30-17.00h
Cal fer reserva prèvia trucant al telèfon 802288 o enviant un correu electrònic a ana.gov@andorra.ad

PRESENTACIÓ DEL CATÀLEG DE L'ARXIU HISTÒRIC D'ESCALDES ENGORDANY

Data: Dijous 9 de juny del 2011
Lloc: Biblioteca del Comú d'Escaldes-Engordany
Hora: 19h

L'Arxiu històric d'Escaldes-Engordany amb la col·laboració de l'Arxiu Nacional d'Andorra presenta la publicació del catàleg de l'Arxiu dins la col·lecció de monografies de l'Arxiu Nacional. ■

destacar

L'ARXIU COMUNAL D'ESCALDES-ENGORDANY

L'Arxiu Històric d'Escaldes-Engordany prepara la publicació de l'inventari de l'arxiu del Quart d'Escaldes-Engordany.

El 24 de març del 2010 el Ministeri d'Educació i Cultura i el Comú d'Escaldes-Engordany signen un conveni de col·laboració per dur a terme aquesta publicació.

La monografia que preparen l'Arxiu Històric d'Escaldes-Engordany i l'Arxiu Nacional d'Andorra, i que veurà la llum properament, té per objecte la documentació generada pel Quart d'Escaldes-Engordany fins a l'any 1978, quan, juntament amb el Quart d'Andorra la Vella, encara formaven l'antic Comú d'Andorra. Amb la creació de la parròquia d'Escaldes-Engordany el 14 de juny de 1978, aquest fons documental es dona per tancat.

Aquest serà el quart volum de la col·lecció dedicada a les corporacions locals

(Arxius comunals: 1997. Arxiu Comunal de Sant Julià de Lòria, 1999. Arxiu Comunal de Canillo i casa Bonavida, 2009. Arxiu Comunal d'Andorra).

El fons, compost per més de 1.400 peces documentals, que van del segle XVIII al segle XX, és el reflex de l'activitat portada a terme pel desaparegut Quart d'Escaldes-Engordany i recull el testimoni d'una època d'un terme parroquial de les valls d'Andorra.

Igual que en els volums anteriors, a més de les seccions documentals que faciliten la recerca de la documentació, hi apareixen dos índexs; i igual que en l'Arxiu Comunal d'Andorra, hi trobem una taula d'equivalències. La història comuna entre ambdós parròquies ens porta forçosament a associar totes dues publicacions. La seva documentació ha estat subjecta a nombroses recerques i, amb la finalitat de no perdre informació, s'han constituït aquestes taules que permeten retrobar l'antiga numeració.

La documentació original està custodiada a l'Arxiu Històric d'Escaldes-Engordany, situat des del juny del 2001 a casa Jaume de Roca, al carrer d'Engordany, des d'on neix aquest projecte, i on, juntament amb aquesta eina de consulta, estarà a l'abast de tots els usuaris i en facilitarà la tasca d'investigació o la curiositat històrica.

RESTAURACIÓ DEL LLIBRE TC-N 95 DEL FONS NOTARIAL DEL TRIBUNAL DE CORTS

L'any passat, al taller de conservació i restauració de l'Arxiu Nacional d'Andorra es va anar restaurant el fons notarial del Tribunal de Corts. Aquest fons notarial aplega els protocols notariais més antics conservats a Andorra.

El llibre TC-N 95 forma part d'aquest fons. Es tracta d'un protocol notarial, de 191 fulls, redactat entre els anys 1490 i 1505 per Joan Ortedó, notari de les Valls d'Andorra. Entre altres documents d'aquest fons, hem volgut destacar aquest concretament perquè presenta característiques particulars i poc freqüents a Andorra i als països del voltant. La peculiaritat més important que cal assenyalar és l'ús, per part de l'enquadrador, de nervis fets amb ànima de ferro recoberts amb cordill de cànem. Fins ara encara no s'ha trobat un altre exemplar amb aquestes característiques en cap fons de l'ANA.

El llibre TC-N 95 té una encuadernació de solapa flexible, d'estil mossàrab, feta bàsicament de pergami i pell. Una encuadernació flexible és la que no fa ús de cap ànima ni adhesiu. L'enquadració es manté unida al lloc directament pels nervis de ferro mitjançant cordons de pergami. Aquests cordons estan fets bàsicament amb una peça sencera de pergami plegat i reforçat amb tires de pell. Les tires de pell estan treballades en la superfície del suport de manera molt metòdica i creen arabescos, elements decoratius geomètrics entrecuats característics de l'art islàmic. Aquesta tipologia d'enquadració prové de l'herència musulmana i també és coneguda amb el nom d'enquadració rústica pel seu baix cost i per la facilitat d'adquisició del

material. Va ser molt popular a la península Ibèrica durant molts anys. El material utilitzat (bàsicament pergami i pell) té una gran resistència, i és per això que encara avui se'n conserven molts exemplars similars.

A causa de la seva singularitat, i per estudiar-ne millor l'estructura i no perdre cap dada codicològica, abans d'intervenir es va elaborar un prototip de l'enquadració. El prototip s'ha fet a partir de la interpretació de les dades que oferia l'enquadració i de l'estat de conservació que presentava. Això va permetre conservar millor l'original: l'elaboració d'aquesta reproducció va ajudar a definir les tècniques i els procediments de construcció utilitzats per l'enquadrador per fer aquesta peça.

Seguint aquests criteris es va restaurar el llibre mantenint-ne totes les característiques estructurals originals. En el cas dels nervis de ferro originals, a causa del precari estat de conservació en què estaven, es va optar per substituir-los ja que l'oxidació del ferro els havia debilitat i trencat, i se'n va fer una reproducció utilitzant acer inoxidable recobert amb una tira fina de pell i cordill de cànem.

Com a complement teòric d'aquest tractament, es va elaborar un informe tècnic que dona un suport detallat del procés, de la metodologia i dels materials utilitzats. També hi ha un registre fotogràfic que il·lustra l'estat de la peça abans, durant i després del tractament, cosa que facilita una observació més detallada dels resultats obtinguts en aquesta intervenció.

EL FONS FOTOGRÀFIC DE V. BUILLES

El fons fotogràfic V. Builles (FBUI), adquirit pel Govern d'Andorra al final de l'any 2010, ens transporta als anys de la transició del camí ral a les carreteres de FHASA. El recull ens mostra el període de fotografies andorranes fetes pel senyor Builles entre el 1911 i el 1937. Amb aquesta adquisició, el Govern d'Andorra també compra els drets d'ús i els drets econòmics del fons.

n és?

Fons: FBUI
Autor: Builles

El fotògraf V. Builles al Port d'Envalira.
159-FBUI. Autor: desconegut. Fons: FBUI

Qui és V. Builles?

V. Builles és un personatge de qui no disposem gaire informació. Rasant aquí i allà, hem anat descobrint coses de la seva producció fotogràfica i de la seva vida, però moltes de les peces del seu trenca closques biogràfic encara estan descol·locades i, fins i tot, fora del taulell.

Builles exerceix com a marxant de vi al poble francès d'Acs-dels-Tèrmes. A banda de traficar amb vi, Builles és un apassionat de la fotografia, tal com ho demostra la seva producció.

En una part de la seva producció fotogràfica s'observa com Builles té una visió de reporter. Sabem que va fer un extens treball sobre la destrucció del poble de Seta durant la Primera Guerra Mundial i sobre la reconstrucció posterior. També edita una col·lecció important de postals de l'Arieja, els Pirineus Orientals, Espanya i Andorra. ■

Novetats bibliogràfiques

CALSINA BOIX, LLUÍS

Bombers d'Andorra : Firefighters of Andorra

Andorra. Govern d'Andorra, Ministeri d'Interior, Depeis / Lluís Calsina Boix, 2010. 135 p.

JANÉ CHECA, ÒSCAR, (Coord. ed.)

Del Tractat dels Pirineus a l'Europa del segle XXI, un model en construcció?. Actes del congrés-col·loqui Barcelona-Perpinyà, 17-20 de juny de 2009

Barcelona. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació / Museu d'Història de Catalunya, 2010. 359 p.

NIUBÓ I SALA, OLGA

Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 5: Fons Ramon Florensa de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell

Barcelona. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2010.- Eines de recerca. 200 p. Col·lecció arxius i documents

PEYTAVÍ DEIXONA, JOAN (Coord.)

Pau, Treva i Mil·lenari : la Catalogne du Xe au XXe [siècle]. Cycle de conférences Abat Oliba 1008-2008, Toluges

Toulouges. Éditions Trabucaire / Mairie de Toulouges, 2010. 1 vol. (268 p.)

PEYTAVÍ DEIXONA, JOAN

Antroponímia, poblament i immigració a la Catalunya moderna: l'exemple dels comtats de Rosselló i Cerdanya (segles XVI-XVIII)

Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 2010. 892 p.; 1 CD. Treballs de l'Oficina d'Onomàstica

RULL, XAVIER

El parlar d'Andorra dels segles XVII i XVIII

Andorra. Govern d'Andorra: Ministeri d'Educació i Cultura: Servei de Política Lingüística, 2010. 120 p.

SOLÉ MONLAU, JOSEP M.

Era Documentacion Patrimoniau e Familiara Aranesa : Es hons depausadi en Archiu Generau d'Aran

Val d'Aran. Conselh Generau d'Aran: Archiu Generau d'Aran, 2010. - 157 p. Quadèrns der Archiu.

SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES

Les empreses andorranes, quin camí? :

Fons que surten a consulta

FONS XAVIER PLA (AD ANA, FXA)

Des del mes de febrer està disponible a l'Arxiu Nacional l'inventari del fons de l'arquitecte Xavier Pla i Pujol. La documentació del fons es pot consultar en suport digital.

El fons està compost de vint-i-tres projectes d'arquitectura datats principalment entre el 1945 i el 1955 que corresponen a edificis d'habitatges, públics i institucionals, i edificis empresarials o industrials a diverses parròquies. També es pot trobar documentació que no correspon a projectes: hi ha documents relatius a l'administració del patrimoni, fotografies personals i més documentació que no està relacionada amb l'activitat professional de l'arquitecte.

La consulta d'aquest fons pot permetre als usuaris conèixer una part important de la història contemporània del nostre país: les particularitats arquitectòniques i la configuració de la trama urbana iniciada el segon quart del segle XX.

FONS FOTOGRÀFIC V. BUILLES (FR ANA, FBUI)

El fons fotogràfic V. Builles consta de 203 negatius en vidre i plàstic, datats entre 1911 i 1937. Aquest fons conté imatges variades, entre les que cal destacar els primers cotxes que van arribar al Principat d'Andorra pel Pas de la Casa, escenes costumistes, processons, paisatges, retrats...

La consulta és lliure i l'Arxiu Nacional disposa de tots els drets (econòmics i d'ús) sobre aquest fons.

Tretzenes Jornades de la Societat Andorrana de Ciències

Andorra. Societat Andorrana de Ciències, 2008. 112 p.

SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES *Andorra i el seu capital social : 20a Diada andorrana XXXIX Universitat Catalana d'Estiu 18 d'agost del 2007*

Andorra. Societat Andorrana de Ciències, 2008. 289 p.

SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES *Els valors de la societat andorrana avui: catorzenes Jornades de la Societat Andorrana de Ciències*

Andorra. Societat Andorrana de Ciències, 2009. 184 p.

SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES *El Pirineu i la creació cultural : Quantes trobades culturals pirinenques*

Andorra. Societat Andorrana de Ciències / Col·lectiu Pirineus Cultural / Institut d'Estudis Ceretans, 2008. 123 p. ■

Què estem preparant

TRACTAMENT DELS DISCOS DE RÀDIO ANDORRA

Un dels projectes estratègics que desenvolupa l'Arxiu Nacional d'Andorra és la recuperació del fons documental de Ràdio Andorra com a testimoni destacat de la història de part del s. XX del país.

Durant sis mesos, un equip de l'Agència de Treball de Suport, coordinat per tècnics de l'Arxiu, ha realitzat una primera intervenció d'urgència de caràcter preventiu sobre el fons (sonor i paper).

L'objectiu de la intervenció ha estat doble: per una banda, ha volgut evitar que els discs continuessin patint l'opressió i la pressió d'estar dins de caixes apilades; i per l'altra, pretenia aturar-ne la degradació.

Els resultats de la intervenció mesurats en metres lineals ha estat de 382,73 ml, distribuïts de la manera següent:

- La documentació sonora ocupa un total de **350,80 ml**, dels quals 190,23 ml corresponen a singles; 91,73 ml corresponen a LP, 53,08 ml corresponen a pedra o discs de tècniques de fabricació similar i 16,76 ml de cinta o casset. Fent un total de 114.282 discs aproximadament.

En termes generals, l'estat del fons sembla bo, tot i que s'han trobat alguns discos trencats i caràtules afectades pels fongs. La patologia més greu identificada fins ara és la pressió que han patit els documents, la brutícia i la humitat, la qual cosa ha fet que els fongs hagin proliferat en el paper i també en alguns discs de pedra.

- La documentació en paper ocupa un total de **30,93 ml**, entre d'altres podem trobar els dietaris de treball, documentació tècnica, document d'arxiu administratiu, etc.

L'Arxiu preveu continuar la tasca de recuperació amb una valoració de la col·lecció. Per dur a terme aquesta tasca disposarà de l'assessorament d'especialistes de la Biblioteca Nacional de Catalunya en aquesta matèria. ■

Notícies breus

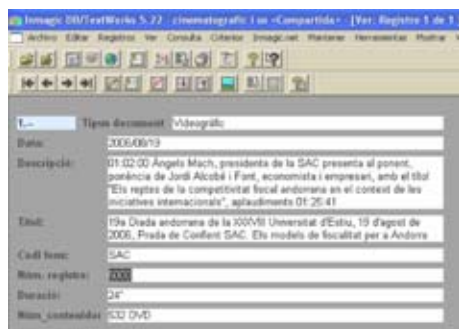
5.000 DOCUMENTS AUDIOVISUALS DESCRITS A L'ARXIU!

Una de les funcions de la secció d'audiovisuals de l'Arxiu Nacional d'Andorra és descriure la documentació que custodia.

La descripció consisteix a fer una anàlisi del document i un buidatge del contingut en una base de dades d'acord amb uns estàndards internacionals amb l'objectiu, entre d'altres, de facilitar l'accés als documents.

A partir de la descripció realitzada l'usuari pot recuperar la informació que necessita cercant a la base de dades per diversos criteris, com per exemple: autor, títol, matèries, descripció, fons al qual pertany, data, etc.

El mes de març passat la secció d'audiovisuals va descriure el document número 5.000, que correspon al fons que la Societat Andorrana de Ciències ha dipositat a l'Arxiu.

EL NOU QUADRE DE CLASSIFICACIÓ FUNCIONAL DEL GOVERN

Des de l'Arxiu Administratiu s'ha impulsat dur a terme la revisió i l'actualització del Quadre de classificació del Govern. La proposta d'actualització i de modificació està motivada pel desig de millora dels instruments i les eines que integren el sistema, amb la voluntat d'unificar i actualitzar criteris tenint sempre present l'objectiu últim d'eficàcia administrativa.

El Quadre de classificació és un dels instruments més importants en un sistema de gestió documental. A través d'aquest quadre es fa la classificació, de la qual es desprenen l'ordenació, l'accés i els calendaris de transferència i eliminació. Un expedient o document no classificat és un expedient o document fora del sistema.

La primera intervenció que es va fer al Govern per crear un quadre de classificació va ser el 1996. L'equip tècnic d'aquell moment va començar a esbossar el mapa de funcions i competències, que acabaria esdevenint el Quadre de classificació funcional del Govern.

El maig del 2010 va ser quan es va impulsar una proposta per revisar el Quadre de classificació, que des que es va crear no havia tingut una actuació global d'actualització ni de millora. La proposta presentada es va fer a partir d'una anàlisi general de l'estat de la qüestió dels quadres de classificació que s'havien aplicat i dels que s'havien treballat però que no sempre s'havien aplicat al departament competent. La proposta unifica la codificació dels quadres de classificació i en permet el creixement i el desplegament funcional. També diferencia i identifica les funcions pròpies del Govern de les comunes a tota organització.

Una vegada s'aprovi la proposta s'iniciarà la implantació, que implicarà ajustar els quadres que ja estan en funcionament i crear-ne de nous a partir d'aquests criteris unificats.

FORMACIÓ INTERNA EN EL SISTEMA DE GESTIÓ DOCUMENTAL DEL GOVERN

La formació en el Sistema de Gestió de la Documentació del Govern dirigida a treballadors de l'Administració té l'objectiu de presentar els procediments, les tècniques i els instruments que formen part del sistema i permeten gestionar la documentació durant el seu cicle de vida.

La formació s'ha organitzat de manera coordinada amb l'Àrea de Formació i Desenvolupament de Funció Pública i amb dos tècnics de l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents com a formadores. S'han previst quatre sessions d'una durada de tres hores: dos sessions van dirigides a tècnics i directors i les altres als encarregats de gestionar la documentació als departaments. De moment, se n'ha fet una de cada: el dia 13 d'abril es va portar a terme la sessió formativa per a tècnics i directors, a la qual van assistir 6 persones, i el 15 d'abril la sessió destinada a gestors d'arxius, que va comptar amb l'assistència de 14 persones. Les properes estan previstes per al 19 de maig i el 2 de juny.

Les sessions han servit per donar a conèixer els principals procediments de la gestió documental i també per recollir els dubtes i les inquietuds amb què els participants es troben en el desenvolupament de la seva feina diària en relació amb la documentació.

Des de l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents s'espera que aquestes sessions serveixin per conscienciar de la importància de gestionar correctament i de manera unificada la documentació que es produeix a l'Administració i de la responsabilitat que tots els treballadors tenim en aquesta tasca.

DEL CAMÍ RAL A LES CARRETERES DE FHASA (1911-1937)

BUILLES, V. : L'axèenne

"El dia 13 d'agost del 1911, a dos quarts de cinc de la matinada, en companyia de Brida, el cap dels peons de camins de Carol i del senyor Builles, un fotògraf d'Ax..."

Relat extret del llibre *Els passos dels Pirineus*; Andorra, 1911, escrit per Charles L. Freeston.

Sens dubte, aquesta imatge és la del fons V. Builles i havia de ser un dels referents d'aquesta setena mostra al web d'exposicions de l'Arxiu Nacional d'Andorra <http://exposicions.arxius.ad/>.

Vista de la plaça de l'antiga església d'Escaldes-Engordany (1925-1931).

105-FBUI. Autor: V. Builles.

El títol de l'exposició ens condueix per una Andorra entre els camins rals i les noves infraestructures terrestres que van portar les concessions de FHASA.

Hem escollit una cinquantena d'imatges, dividides en tres apartats, per poder il·lustrar una part prou representativa del fons fotogràfic del V. Builles.

Així doncs, amb el fotògraf Builles disposem d'una peça més de l'engranatge de la transformació social i econòmica que va suposar l'obertura exterior del Principat d'Andorra.

6è AJUT A PROJECTES DE RECERCA CEBRIÀ BARAUT

Paisatge, límits administratius i dinàmica econòmica són els tres elements que convergeixen i centren l'estudi *Límits jurídics i modificació de paisatges. La construcció històrica del territori andorrà*, que gaudeix d'un ajut a projectes de recerca de temàtica andorrana Cebrià Baraut. Les diferents dinàmiques econòmiques conjunturals i estructurals a nivell regional,

amb la seva incidència en el món local, han generat en el darrer mil·lenni unes determinades relacions entre els homes de les Valls d'Andorra (relacions mutables) i, evidentment, entre els dits homes i l'entorn natural. Amb les seves activitats agrícoles, ramaderes, silvícoles i forestals els homes han regulat llurs accions mitjançant la normativa d'ús i gestió del medi per a la convivència interna (dins la comunitat), i a través dels límits administratius i del conjunt de drets generats i modificats (cal llegir emprius, termes mitgers, drets de pas i d'abeurada, etc.) s'han desenvolupat les relacions externes (entre comunitats). Aquestes normes han variat en raó a les transformacions

econòmiques i socials al llarg dels segles, incidint directament en les tipologies dels aprofitaments i formes d'explotació, variant-se ineludiblement la composició d'un paisatge totalment antropitzat. La present investigació pretén justificar l'evolució dels límits de termes (amb la consegüent creació de fronteres quan es tracta de límits amb comunitats no andorranes) i dels usos més enllà d'aquests límits atenent els diferents estadis econòmics i el paper de la transformació del paisatge com a causa i conseqüència dels variats usos econòmics per part dels pobles. ■

entrevista

L'EMPENTA I LA IL·LUSIÓ DELS INICIS

Entrevista a Pere Miquel Fonolleda i Maria Jesús Lluelles

Roser Porta

El llibreter –i enginyer i apassionat de la geografia– Pere Miquel Fonolleda va ser el primer responsable de l'Arxiu, i la historiadora –i professora i investigadora– Maria Jesús Lluelles en va ser una de les primeres usuàries i col·laboradores. Junts, combinant nostàlgia amb bon humor, recorden els inicis d'aquesta entitat que ha tingut com a seus una petita habitació de l'edifici de les Monges, un quartet a l'actual edifici de la CASS, i una sala, ja més acceptable, a la casa del davant. Durant tota la conversa, es repeteix un nom: Lúdia Armengol.

– Com es va crear l'arxiu i com hi va anar a treballar?

Pere Miquel Fonolleda: L'arxiu va començar sense documents. Era el moment de l'andorranització de l'ensenyament i, per dotar-la de contingut, la Lúdia Armengol va crear la Biblioteca Nacional, l'Institut d'Estudis Andorrans i els Arxius Nacionals, un nom que copiava els francesos. L'arxiu estava obert a tothom, però sobretot l'objectiu era facilitar la investigació de cara a l'ensenyament sobre Andorra. Ella

va aconseguir microfilms de fons andorrans que eren en arxius departamentals francesos i els va portar. Jo cap allà al 1975 vaig començar inventariant aquests fons en un despatxet del Departament de Qüestions Socials que depenia del Consell General i vaig seguir-hi fins al 1984. Buscava feina i m'agradava tot allò relacionat amb les lletres. Treballava sol i al cap d'un temps ja es va incorporar la Montse Sirés. També hi havia una sèrie de gent –alguns encara estudiants– que venien a col·laborar, inventariant o estudiant documents a estones: la Montse Badia, l'Esteve López, l'Antoni Armengol i el Joan Massa, entre d'altres.

Maria Jesús Lluelles: Durant 17 anys vaig ser professora d'institucions i geografia i història d'Andorra i anava a l'arxiu a buscar material per a les classes. Era una època molt emocionant, tot i que la nota de l'assignatura no comptava per a res. Era un autèntic luxe fer comentaris de text amb els documents procedents de l'arxiu, eren unes eines molt interessants. A l'arxiu aquelles màquines de microfilms et cremaven els ulls si t'hi estaves gaire estona però, quan venies d'una formació molt teòrica, tenir les fonts al davant, tan accessibles, era tot un

privilegi. També van fer servir aquest material a Formació d'Adults i va funcionar molt bé. Potser es va publicar poc aquell material pedagògic, se li podia haver tret més suc.

P. M.: El cos d'ensenyants eren els usuaris de l'arxiu i quan vam canviar de local ja vam tenir una taula ben llarga i més espai. La Lídia Armengol tenia clar que l'important era començar, com fos i amb el local que fos, però començar.

M. J.: Les èpoques d'inici van ser entrançables i emocionants, hi havia ganes i voluntat de fer coses.

– **Quins van ser els documents que vau anar tenint? Us era fàcil aconseguir-los?**

P. M.: Amb els arxius estrangers tot era fàcil. La Lídia aconseguia portar els microfilms dels documents andorrans a França fàcilment, però a l'hora d'accedir a l'armari de les sis claus se'ns tancaven totes les portes. No teníem ni idea de què hi havia allà dins.

– **Com vau arribar al contingut d'aquell armari de les set claus sempre tancat? Qui us el va obrir?**

P. M.: Al principi l'arxiu no tenia documents. Vam començar rebent les còpies de l'estranger que portava la Lídia, microfilmant els registres parroquials i recuperant fotos antigues. El gran repte era l'armari de les sis –després set– claus, però sobre el qual no teníem cap potestat. Per això vam demanar que ens en deixessin microfilmant el contingut. Era l'època del primer Govern, el 1982-1983, i l'Antoni Ubach era ministre de Cultura. Al Consell ens van posar com a condició que cada cop que hi hagués una consulta, s'hauria d'autoritzar. Per obrir l'armari hi havia d'haver un conseller de cada parròquia que tenia una clau, i després es quedava un conseller de guàrdia, mentre la Montse Sirés i jo anàvem microfilmant els documents. Ens vam instal·lar a la sala dels Passos Perduts amb tots aquells aparells, aleshores molt voluminosos, i anàvem

microfilmant sota la vigilància d'un conseller. Hi havia documents en paper però també pergamins molt antics, s'havien de restaurar una mica, com a mínim planxar-los. Per això, vam tenir la col·laboració d'una restauradora de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Va ser durant aquest procés que vam descobrir que sí que teníem el primer pariatge a Andorra! Es deia que s'havia perdut i no era veritat!

– **Expliqueu el moment d'aquest descobriment.**

P. M.: El 1915 Valls i Taberner havia aconseguit buidar aquest arxiu i va publicar que el pergami hi era, però el 1978 el paleògraf Joan Riera havia publicat que el document s'havia perdut. Ell va demanar investigar al Consell i no li van deixar veure l'armari, per això va publicar que el pergami no hi era. Nosaltres, en canvi, vam veure aquell pergami gran dins l'armari. De fet, va ser Simó Duró, conseller de guàrdia en aquell moment, qui el va identificar de seguida. Jo m'havia après de memòria el seu començament per si de cas el trobàvem. Era un pergami gran que, originàriament, tenia dos textos iguals i al mig un abecedari. Estava tallat pel mig i per autenticar-lo s'havien d'unir les dues parts i les lletres havien de casar perfectament. La pregunta és: per què el Consell tenia una part del pariatge si el tracte va ser entre el senyor francès i el bisbe? Vaig fer venir de seguida el pare Cebrià Baraut per certificar la troballa i després vaig telefonar al senyor Riera, que va arribar corrents per veure'l.

– **Quina percepció tenia la societat de l'arxiu? El veien com una institució útil?**

P. M.: Deien que sí, però no ho sé. Per segons quins usuaris no calia que existís. A una persona andorrana li era més fàcil anar a un arxiu parroquial a buscar un document, que no venir amb nosaltres que només en teníem la còpia i havíem de demanar autorització perquè la poguéssim consultar. Al principi, també hi havia moltes reticències pel temps que havia de passar perquè

**BUTLLETÍ
DE L'ARXIU NACIONAL
D'ANDORRA
Ministeri de Cultura**

Edifici Prada Casadet
c. Prada Casadet, 8-12
AD500 - Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)

Telèfons:

Centralita: 802 288
Fons audiovisuals: 802 285
Fons històrics: 802 286
Atenció a l'usuari: 802 287
Direcció: 802 289

e-mail: ana.gov@andorra.ad
web: www.arxius.ad

Horari d'atenció al públic:

de dilluns a divendres:
de 8.30 h a 14.30 h
dissabtes:
de 9 h a 13 h

Disseny:

Imatge gràfica
Govern d'Andorra

Consell de redacció:

Lidia Arbués
Cinta Pujal
Montse Sirés

Dipòsit Legal: AND.485-2005

No es permet la reproducció total o
parcial del butlletí digital.

un document es posés al servei públic. Mentre França reduïa el temps, aquí es demanaven 50 anys (150 pels registres parroquials), era tot un tabú.

M. J.: Jo tinc tres persones associades a l'arxiu, el Pere com el pioner, el David Mas, no sé ben bé per què, i la Susanna Vela, que és qui li ha donat l'empena definitiva, unes instal·lacions, unes garanties i condicions, personal...

Per a mi l'arxiu ha estat bàsic. Jo estudiava el segle XIX com a època clau per entendre el XX i vaig trobar-hi eines tan claus com els llibres d'actes, que s'han de saber interpretar bé i et donen el pols, la temperatura, d'una època. Crec que l'evolució de l'arxiu ha estat paral·lela al creixement d'una administració i a les demandes d'una societat.

– **Vosaltres que heu treballat en petites sales sense llum, què heu pensat quan sentiu parlar de grans edificis com el de Gehry?**

P. M.: Està molt bé passar de quartets sense res a un edifici amb cara i ulls, és necessari, però sense passar-se.

M. J.: Crec que el que s'ha de millorar és l'entorn en global, no es tracta d'un edifici en particular.

P. M.: Per fer feina no calen grans infraestructures, per fer bona feina és més important la trempera que l'edifici.

M. J.: Compta el voluntarisme, les ganes i l'empena.

P. M.: I tot això ho va posar la Lídia. ■